

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 11 april 1917 kl. 4 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om innehavares av pastoratsadjunktur bibehållande vid befattningen, då den ändras till komministerstjänst.

I en inom första kammaren väckt och till behandling av dess första *Motionen.* tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 89, har herr *Stadener* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övertägande, huruvida icke, då vid ecklesiastik löne-reglerings genomförande pastoratsadjunktur förändras till komministratur, av församling utsedd innehavare av pastoratsadjunkturen må kunna bibehållas vid den till komministerstjänst förändrade befattningen.

I avseende å motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Då de äldre löne-regleringarna uppgjordes, anställdes i regel inom *Utskottet.* församlingarna jämte kyrkoherdar ej andra prästerliga befattningshavare än komministrar och kapellpredikanter. Då sedermera behov yppades av ytterligare prästerliga krafter tillgreps man i många fall den utvägen, att man i stället för att anställa ytterligare en komminister eller kapellpredikant inrättade en merendels lägre avlönad tjänst, vanligen benämnd pastoratsadjunktur, vid vars tillsättning församlingen skulle äga deltaga under i allmänhet friare former än dem, som eljest gällde vid tillsätt-

ning av prästerliga tjänster. För närvarande finnas omkring ett femtiotal dylika adjunkture.

Sedan några år tillbaka pågår nyreglering av prästerskapets avlöning. Med de nya lönerregleringarnas ikraftträdande försvinna såväl kapellpredikantsbefattningarna som pastoratsadjunkturena; därest dessa tjänster anses böra bibehållas, ombildas de till komministraturer.

Förändringen drabbar innehavarna av de nämnda befattningsgrupperna väsentligt olika. Under det att kapellpredikanten i och med den nya lönerregleringens tillämpning blir komminister och kommer i åtnjutande av den med komministersbefattningen förenade lönen, har pastoratsadjunkten med några få undantag icke någon dylik rätt. Undantagsfallen äro att finna i vissa församlingar av Karlstads stift.

Skillnaden i nu berörda avseende är beroende därav, att kapellpredikanten redan såsom sådan innehar ordinarie befattning och sålunda tillträtt tjänsten efter val i enlighet med den vid tillsättningen gällande prästvalslagens föreskrifter, under det att pastoratsadjunkturena — med undantag av de ovanberörda i Karlstads stift, vilka inrättats på grund av föreskrift i de gamla lönerregleringsresolutionerna och som besättas i samma ordning som ordinarie prästerliga befattningar — inrättats allenast för viss kortare tid och i intet fall för längre tid än till lönerregleringsperiodens utgång samt tillsätts under andra former än dem, som eljest gälla vid tillsättning av prästerliga tjänster.

Givetvis kan det på sätt motionären påvisat inträffa, att ombildningen till komministerstjänst ställer adjunktstjänstens innehavare i en ogynnsam ställning. Möjligheten att befattningen vid densammes förändring till komministratur frångår innehavaren är också ägnad att i vissa fall skapa ett osäkerhetstillstånd, som menligt kan inverka på besättandet av lediga pastoratsadjunktstjänster.

Ehuru utskottet livligt behjärtar den angelägenhet, på vilken motionären fäst riksdagens uppmärksamhet, har utskottet dock icke kunnat finna det möjligt att tillmötesgå motionärens hemställan.

Till en början vill utskottet erinra, att de löneförmåner, som bruka förenas med pastoratsadjunkture sällan överskrida ett belopp av 3,000 kronor. Denna relativt ringa inkomst av tjänsten torde hava medfört, att flertalet nyanställda adjunkter varit helt unga män, som räknat blott några få prästerliga tjänstår. Vidare må ihågkommas, att de flesta pastoratsadjunkture inrättats i städerna eller större befolknings-

centra å landet. Efterhand som nya löneregleringar börja tillämpas i dylika städer och större orter, ombildas pastoratsadjunkturerna till komministerstjänster. De med komministersbefattningar i våra städer och större samhällen förenade lönförmånerna belöpa sig väl i regeln till ungefär samma belopp som en kyrkoherde i ett medelstort pastorat kan påräkna. Enligt utskottets mening måste pastoratsadjunkternas självskrivnenhet till dylika komministersbeställningar anses innebära en viss orättvisa mot övriga obefordrade mera meriterade prästmän, då dessa ju genom införande av självskrivnenhet av ovan angiven beskaffenhet skulle få sina befordringsmöjligheter än mer begränsade. Denna synpunkt, som för visso också erbjuder nog så ömtåliga sidor, torde icke kunna lämnas alldeles åsido.

Utskottet vill i detta sammanhang tillika erinra om, att pastoratsadjunkten vid komministerstjänstens besättande ingalunda saknar utsikter att bliva den ordinarie innehavaren, särskilt om han under lång tid verkat såsom präst. Tack vare sina tjänstår har han i sådant fall goda utsikter att bliva uppförd på förslag till den lediga tjänsten, varmed hans val — naturligtvis under förutsättning att väljarne önska hans kvarblivande i församlingen — är säkerställt. Därest församlingen åter icke skulle önska hans kvarblivande, torde säkerligen en tvångsåtgärd i motsatt riktning giva icke allt för gynnsamma erfarenheter. 9 § i ovanberörda lag erbjuder dessutom ökade utsikter för pastoratsadjunkterna att komma på förslagsrum, även om icke tjänstårens antal skulle berättiga därtill. Nämda paragraf ålägger nämligen domkapitlen att på förslaget uppföra tre, »eftersom de, med hänsyn jämväl till tjänstens särskilda behov, finnas framför andra och sinsemellan äga företräde i förtjänst och skicklighet; och böra därvid tagas i betraktande såväl det *nit*, det *allvar* och den *skicklighet*, varmed sökande skött det kall, honom i kyrkans eller läroverkens tjänst dittills varit anförtrött, jämte hans tjänstålder, som ock hans genom examina, utgivna skrifter eller annorledes offentligen ådagalagda lärdom i teologiska ämnen». Vederbörande domkapitel äga alltså befogenhet att på förslag till en till komministratur ombildad pastoratsadjunktstjänst uppföra sistnämnda tjänsts innehavare utan hinder av den omständigheten, att dennes tjänstår äro färre till antalet än eventuella medsökandes.

Till större tvekan beträffande lämpligheten av att vid ombildandet av adjunkturerna till komministerstjänster ovillkorligen bibehålla pastorats-

adjunkterna vid de till komministerstjänster förändrade befattningarna föränledes emellertid utskottet av en annan omständighet.

Såsom nyss erinrades, tillsätts pastoratsadjunkturen under i allmänhet friare former än dem, som eljest gälla vid tillsättning av prästerliga tjänster. 48 § mom. 2 i ovannämnda lag stadgar, att »med tillsättning av prästerlig tjänst som vid sjukhus eller ock vid bruk, fabrik eller annat verk eller vid arbetsföretag av större omfattning må vara inrättad eller med Konungens tillstånd inrättas, så ock med tillsättning av extra ordinarie prästerlig tjänst, som i församling med Konungens tillstånd inrättas, gånge efter vad för var särskild sådan tjänst vederbörligen stadgas.» Beträffande pastoratsadjunkturen i de territoriella församlingarna i Stockholm har Kungl. Maj:t den 20 april 1906 föreskrivit, att församlingens vid prästval röstberättigade medlemmar å sammanträde inför kyrkostämmans ordförande äga avgiva kallelse å en eller flera prästmän att vid tillsättandet ifrågakomma, att kyrkorådet därefter skall infordra den eller de kallades svar, huruvida de äro villiga att mottaga kallelsen ävensom i sådant fall deras behörighetshandlingar, att, sedan kyrkorådet över dessa erhållit yttrande av konsistoriet, å nytt med församlingens vid prästval röstberättigade medlemmar inför kyrkostämmans ordförande hållet sammanträde val skall anställas bland dem, som av konsistoriet förklarats behöriga, samt att den, som vid valet erhållit de flesta rösterna, hos konsistoriet skall anmälas för erhållande av konstitutorial, vartill ock, därest endast en behörig prästman blivit kallad, denne utan särskilt val bör anmälas.

De bestämmelser, som i avseende å de pastoratsadjunkturen, vilka under de sista tio åren tillkommit, tillämpats i fråga om sättet för kallelse och val, överensstämna huvudsakligen med vad sålunda stadgats för Stockholm. Däremot förekomma härutinnan beträffande de äldre pastoratsadjunkturen stora skiljaktigheter.

Såsom av det nämnda framgår, skiljer sig den beträffande besättande av ordinarie prästerliga beställningar föreskrivna ordning i väsentliga avseenden från de bestämmelser, som i fråga om tillsättning av pastoratsadjunkter tillämpas. Det synes vid sådant förhållande icke riktigt, att pastoratsadjunkterna tilläggas en förmån, som skulle innebära en avvikelse från gällande bestämmelser för tillsättning av ordinarie prästerliga tjänster.

I motionen har antytts en annan möjlighet, nämligen att vakanssätta de från pastoratsadjunktur till komministerstjänst förändrade befatt-

ningarna och förordna vederbörande pastoratsadjunkter till vikarier å respektive komministerstjänster, en utväg, som i en del fall förordats av sakkunniga för fortsatt beredning av frågor angående reglering av prästerskapets löneförmåner. Måhända har man såsom prejudikat härför ansett sig kunna åberopa, att Kungl. Maj:t beträffande vissa ordinarie tjänster förordnat, att desamma skulle sättas på »långvakans», d. v. s. uppehållas genom vikarie intill utgången av löpande löneregringsperiod.

Mot den nu ifrågasatta anordningen vill utskottet på det bestämdaste uttala sig. En sådan anordning står nämligen i bestämd strid mot här tillämpliga författningars föreskrifter. I § 1 av ovannämnda lag stadgas nämligen, att då ordinarie prästerlig tjänst blivit ledig, skall, där ej annorlunda stadgat är, det domkapitel, under vilket tjänsten lyder, ofördröjligen kungöra densamma till ansökning ledig. Och från denna regel finnes intet annat undantag än det i § 23 av lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 omförmälda. Sistnämnda paragraf medger, att då å ena sidan delning av pastorat eller inrättande av ny prästerlig tjänst erfordras för åstadkommande av tillfredsställande församlingsvård eller å andra sidan sammanslagning av pastorat eller indragning av annorledes befintlig tjänst erfordras för beredande av full sysselsättning för tjänstinnehavare, Konungen äger att efter vederbörandes hörande meddela beslut därom i sammanhang med fastställande av löneregring för pastoratet. Dessa bestämmelser, som utgöra den lagliga grunden för de s. k. långvakanserna, kunna uppenbarligen icke beträffande de extra ordinarie prästmän, varom här är fråga, åberopas såsom stöd för ett åsidosättande av stadgandet i § 1 i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster.

En annan utväg kan synas ligga i en åtgärd, avseende att bereda vederbörande pastoratsadjunkt ovillkorligt förslagsrum eller eventuellt införande av rätt för församlingar, varest pastoratsadjunktur ombildats till komministratur, att till den nyinrättade komministerstjänsten kalla fjärde provpredikant. Även dylika anordningars vidtagande anser sig emellertid utskottet av angivna skäl böra avstyrka.

Med hänsyn icke minst därtill, att de olägenheter, som av motionären påtalats, äro av tillfällig och sålunda övergående natur, torde det med fog kunna ifrågasättas, huruvida några lagändringar lämpligen böra vidtagas. Utskottet har för sin del icke övertygats därom vare sig genom den av motionären förebragta motiveringen eller genom vad utskottet eljest i ärendet inhämtat.

6 *Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande Nr 10.*

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon
första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 april 1917.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar
Hammar skjöld, Borell, Alkman, Oscar Olsson, Åkesson, Göransson och Hulting.
